

Myślenie twórcze. Zajęcia dla młodzieży

1. Cele lekcji

a) Wiadomości

Uczeń poznaje znaczenie konkretnych technik twórczego myślenia (skojarzenia, metafory, decentracja).

b) Umiejętności

Uczeń uczy się stosować ww. techniki; we wszystkich załączonych ćwiczeniach rozwijane są umiejętności: płynnego myślenia, znajdowania nietypowych rozwiązań, poszerzany jest repertuar doświadczeń, przekraczane są utrwalone schematy poznawcze.

2. Metoda i forma pracy

Praca w grupach – na materiale obrazowym i słownym (w tym: zadany przez prowadzącego i swobodnie generowanym).

Metody interakcyjne z wykorzystaniem zabaw i gier psychologicznych.

3. Środki dydaktyczne

Kartki, przybory do pisania, tablica, kreda

4. Przebieg lekcji

a) Faza przygotowawcza

Nauczyciel informuje o tematyce zajęć i ich warsztatowej formie.

Uczniowie siadają w kręgu, nauczyciel wprowadza podstawowe zasady pracy warsztatowej lub dopytuje uczniów, jakie zasady pomogłyby wspólnie pracować (Załącznik 1). Ważne jest, żeby uczniowie nie wymieniali wyklepanych formułek, ale potraktowali ustalone zasady osobiście (pomaga omawianie, doprecyzowanie zasad, dopytywanie o to, co pomaga/przeszkadza im w kontaktach osobistych).

b) Faza realizacyjna

Gra:

Chciałabym, żebyśmy na początku zajęć trochę rozruszali nasze szare komórki. To będzie zabawa w zgadywanie reguł. Jedna osoba wyjdzie z klasy, a wy ustalicie, według jakiej zasady będziecie podawać odpowiedzi na pytania osoby zgadującej. Reguły mogą być np. takie: kolejne odpowiedzi rozpoczynają się na kolejne litery alfabetu, dziewczyny mówią prawdę, chłopcy kłamią, w każdej odpowiedzi musi być przeczenie.

Kto będzie pierwszym odważnym i wyjdzie? Ustalmy, że na początku, dla wprawy, wymyślona zasada nie będzie trudna. Przeprowadzamy 3-4 zmiany.

Skojarzenia:

Niektóre koncepcje widzą w skojarzeniach idei, pojęć podstawowy mechanizm twórczego myślenia.

Są dwa sposoby kojarzenia idei: łańcuch i gwiazda. Skojarzenia na zasadzie łańcucha polegają na tworzeniu kolejnych ogniw na podstawie poprzednich np. słońce – księżyc – ciemność – piekło – zło...

Drugi sposób – gwiazda – polega na otaczaniu wyjściowej idei pewną liczbą asocjacji stanowiących reakcję tylko na tę właśnie ideę, np. słońce – ciepło – światło – gwiazda.

Chciałabym, żebyście wykorzystali teraz technikę tworzenia skojarzeń łańcuchowych, ale z pewnym utrudnieniem. Będziecie mieli za zadanie połączyć dwa słowa – początek i koniec łańcucha na możliwie wiele różnych sposobów (zbudować jak najwięcej łańcuchów); ważne, żeby te łańcuchy były jak najkrótsze – to wymaga dodatkowego wysiłku poznawczego. Podzielcie się na 4-5 osobowe grupy. Każda z grup dostanie inny zestaw dwóch słów (Załącznik 2). Potem będziecie przedstawiać swoje łańcuchy całej klasie.

Omówienie: Czy to ćwiczenie było łatwe, czy trudne? Co wam najbardziej przeszkadzało, a co pomagało? Jak się czuliście, kiedy udało się wam osiągnąć zamierzony efekt?

Metafora :

W szkole pod pojęciem metafory rozumiemy zwykle figurę stylistyczną polegającą na takim łączeniu wyrazów, że przynajmniej jeden z nich zyskuje nowe znaczenie. W znaczeniu szerszym metafora polega na użyciu dwóch pojęć, które zwykle nie występują razem, ale mają pewne cechy wspólne. W procesie twórczego myślenia metafora ma spore znaczenie – pomaga zrozumieć trudne zagadnienia, a przede wszystkim poszerza zakres treści, które jesteśmy skłonni poddać analizie. Jedną z form metafory jest personifikacja – zestawiamy wtedy cechy obiektów nieożywionych z cechami obiektów ożywionych.

Chciałabym, żebyście teraz stworzyli swoje własne obiekty nieożywione. Niech każdy wyjmie papier i kredki. Chciałabym żebyście narysowali dowolną kompozycję geometryczną. Nie zastanawiajcie się wiele, rysujcie to, co przyjdzie Wam do głowy. Po 5-7 minutach przerywamy. Prosimy, żeby wszyscy uczestnicy wymienili się rysunkami. Teraz chciałabym, żebyście pomyśleli o tym rysunku jak o portrecie jakiejś osoby, raczej nie autora rysunku, ale jakiejś obcej osoby. Nie jest ważna treść, jaką chciał nadać autor. Ważne jest, jaką treść wy odczytacie, skojarzycie. Chciałabym, żebyście powiedzieli, jakie uczucia przeżywa osoba na „portrecie”, jaką ma osobowość. Pomyślcie chwilę, zaraz będziecie opowiadać.

Uwagi: bardzo ważne, żeby uczniowie nie traktowali rysunku jako diagnostycznego dla autora – trzeba podkreślić, że pracujemy na własnych skojarzeniach

Decentracja:

Dobierzcie się teraz w pary. Chciałabym, żeby każda z osób opowiedziała partnerowi jakąś krótką historię, która zdarzyła się naprawdę; może to być o tym, co zdarzyło się w szkole, w domu, na wakacjach. Każdy ma na opowiadanie 2 minuty. Po 4-5 minutach prowadzący przerywa i podaje dalszą instrukcję:

Teraz chciałabym, żebyście opowiedzieli tę samą historię, ale z innej perspektywy – z perspektywy innej osoby, albo przedmiotu (używając po raz kolejny personifikacji); kogoś lub czegoś, co było albo mogło być obecne, kiedy ta historia się wydarzała. Zwróćcie uwagę na odmienne doznania zmysłowe i możliwą inną interpretację zdarzeń. Tym razem każda z osób ma na opowiadanie ok. 3 minut.

Omówienie: Czy z perspektywy innej osoby bądź przedmiotu ta historia miała inne znaczenie? Jak czuliście się, kiedy uruchomiliście inne możliwe doznania zmysłowe?

c) Faza podsumowująca

Dyskusja: Do czego może być przydatne twórcze myślenie?

5. Bibliografia

1. Nęcka E. *Trening twórczości*. Oficyna Wydawnicza „Impuls”, 1998.

6. Załączniki

[Załącznik 1](#)

Podstawowe zasady pracy warsztatowej:

- słuchamy się/jedna osoba mówi, reszta słucha
- każdy ma prawo wypowiedzieć własną opinię, nie krytykujemy się
- nie obrażamy się wzajemnie, nie atakujemy
- jeśli z jakichś powodów któreś z ćwiczeń będzie dla kogoś zbyt trudne, ma prawo odmówić udziału w nim (tę zasadę powinien wprowadzić nauczyciel)

[Załącznik 2](#)

Przykładowe elementy początkowe i końcowe łańcucha skojarzeń:

Chopin – młotek

Van Gogh – łopata

Mickiewicz – szklanka

Platon – miska

Hemingway – gazeta

Jezus – lampa

7. Czas trwania lekcji

90 minut

8. Uwagi do scenariusza

brak